

Problemi tiskanih in spletnih medijev na področju (uprizoritvene) umetnosti – pogled iz uredniške prakse

Pia Brezavšek

Revija Maska velja za najstarejšo revijo za gledališče v Evropi, prvič je izšla 1920. Od leta 1985 izhaja kontinuirano. 1993 se je zaradi njene ohranitve formiral zavod Maska.

Zadnjih sedem let sem urednica te fizične, tiskane, dvojezične revije.

Če so se še pred 15 leti preko te strokovne revije formirali mednarodni strokovnjaki in je bilo to mesto plodne debate, danes tiskane revije na nobenem področju niso več razširjen način distribucije znanj. Digitalne izdaje, ali članki, ki se preko spleta prodajajo posamično, dominirajo zaradi nižjih stroškov produkcije in hitrosti distribucije.

Strokovnjaki jih pišejo večinoma zastonj, služijo pa velike založniške hiše. Da bi mednarodno relevantnost obdržale tudi neodvisne, specializirane revije majhnih založb, menim, da bi bilo poleg financiranja tiskanih revij vredno premisliti tudi o legitimnosti distribucije digitalnih izvodov revij, kar sedaj v JAK revijalnih programih ni opcija, čeprav to postaja zahteva naročnikov. Uredniško pripravljene vsebine ljudi sicer vse manj zanimajo, saj si danes vsebine vsak izbira sam, s tem pa še bolj izginja prostor javne debate o skupnem, ljudje se zapiramo v lastne interesne filtrirne mehurčke.

To ne velja samo za strokovne vsebine. Na splošno se je prostor komunikacije umetnosti z javnostjo preko kritike in drugih izobraževalnih ali informativnih vsebin drastično zmanjšal. Nedvomno zaradi pregovorne nišnosti teh vsebin, ki niso vabe za klike in privatiziranim medijem ne prinašajo dobička. Nonšalantnost ukinjanja teh vsebin v medijih je velik faktor za pejorativno mnenje splošne populacije o kulturi. Če se na najbolj vidnih in javnih mestih vsaj drži odprt prostor za te vsebine, je s tem razviden družbeni konsenz, da ima kultura pomembno mesto v tej družbi. Ta konsenz v naši družbi očitno ne obstaja več, kar je posledica sistematičnega potiskanja kulture iz javne debate.

Zavedajoč se porazne situacije, ki ni omogočala niti vidnosti določenih umetnosti niti razvoja poklica kritika, smo bili leta 2019 (na pobudo Bojana Jablanovca) eni prvih, ki smo se odločili ustanoviti spletni medij za refleksijo domačih produkcij na področju

uprizoritvenih umetnosti - Neodvisni. Osredotočili smo se na tiste produkcije, ki ne nastanejo pod okriljem javnih zavodov in so zato še bolj kritiško zapostavljene. A če tak medij ustanovi privatni zavod, ki se tudi sam ukvarja s produkcijo umetnosti, se takoj pojavijo problemi. Prvi je, kako iz pozicije marginalnosti pridobiti vidnost. Kako prebiti interesni mehurček? Kako prepričevati še ne prepričane? Drugi je, kako financirati tak medij – perversno je odškrtniti ista, že tako borna sredstva za umetnostno produkcijo, da bi zagotovili njeno refleksijo. Namenskih sredstev za to pa ni. Napoteni smo na Medijski razpis, kjer konkuriramo z velikimi mediji brez da bi bil kje poseben kriterij za umetnostno kritiko – in tako, jasno, izpademo. Digitalne platforme za kritiko sicer podpira tudi JAK, a samo za področje literature, kar je velika diskriminacija.

Danes vsi beremo predvsem družbena omrežja, ki niso javna občila, ampak privatne platforme. Algoritmi nam prikazujejo tiste vsebine, ki pritrjujejo našemu mnenju, od drugih se ograjujemo, kar nas nadalje polarizira. To izkoriščajo populist, ki se okoriščajo s politikami sovraštva. Umetnost bi lahko imela vlogo odpiranja težkih vprašanj, ki nimajo črno belih odgovorov. A pred tem bi jo morali spet približati ljudem – tudi skozi kritiko, tudi skozi javno debato. Za marsikaj smo že prepozni, a po mojem mnenju je možna sanacija z nekaj nujnimi ukrepi:

1. Načrtno prioritarno financiranje prostora za kritiko v medijih širšega dosega (zaradi dostopnosti in simbolnega pomena).
2. Načrtna podpora specializiranim platformah (zaradi razvoja področja ter same kritike in da bi te platforme lahko postale neodvisni mediji v uredniškem in finančnem smislu).
3. Štipendije za umetnostne kritike ali pa zaposlitve za kritike in urednike, saj je ta dejavnost izrazito prekarizirana in podhranjena in je v tem poklicu dolgoročno nemogoče vztrajati. Moramo pokazati ne le, da mesto za kritiko je, ampak da kot družba cenimo ukvarjanje s kritiko in da je to lahko način posredovanja med »nišnimi področji« umetnosti in širšo javnostjo.